

You have downloaded a document from
RE-BUŚ
repository of the University of Silesia in Katowice

Title: Edukacja międzykulturowa. „Pogranicze. Studia Społeczne”. T. XVII, cz. II. Red. Jerzy Nikitorowicz, Andrzej Sadowski, Dorota Misiejuk. Białystok 2011, Wydawnictwo Uniwersytetu w Białymstoku, ss. 270 [recenzja]

Author: Anna Gajdzica

Citation style: Gajdzica Anna. (2012). Edukacja międzykulturowa. „Pogranicze. Studia Społeczne”. T. XVII, cz. II. Red. Jerzy Nikitorowicz, Andrzej Sadowski, Dorota Misiejuk. Białystok 2011, Wydawnictwo Uniwersytetu w Białymstoku, ss. 270 [recenzja]. "Edukacja Międzykulturowa" (2012), nr 1, s. 216-219.

Uznanie autorstwa - Użycie niekomercyjne - Bez utworów zależnych Polska - Licencja ta zezwala na rozpowszechnianie, przedstawianie i wykonywanie utworu jedynie w celach niekomercyjnych oraz pod warunkiem zachowania go w oryginalnej postaci (nie tworzenia utworów zależnych).

Edukacja międzykulturowa.
„Pogranicze. Studia Społeczne”
Tom XVII, cz. II.
Red. Jerzy Nikitorowicz, Andrzej
Sadowski, Jolanta Muszyńska, Mi-
rosław Sobecki. Białystok 2011,
Wydawnictwo Uniwersytetu w Bia-
łymstoku, ss. 270.

Przygotowany tom jest kolejną publikacją wydaną przez Zespół z Uniwersytetu w Białymstoku, od lat zajmujący się szeroko pojętą problematyką edukacji wielo- i międzykulturowej. Publikacja składa się z czterech części i zawiera 18 artykułów opracowanych zarówno z uwzględnieniem kwestii typowo pedagogicznych, jak i filozoficznych czy społecznych.

Tom otwierają zagadnienia, które w ostatnich latach nabrały szczególnego znaczenia ze względu na przekształcenia społeczne, a mianowicie dotyczące migracji i migrantów w kontekście nowych wyzwań edukacji międzykulturowej. Na rozdział ten składają się cztery artykuły, spośród których w dwóch tekstach poruszane są zagadnienia dotyczące tożsamości, rozpatrywanej z różnych perspektyw. Leon Dyczewski koncentruje się na tożsamości emigranta w nowym społeczeństwie – poddając analizom kwestie podtrzymywania przez emigrantów więzi z krajem ojczystym, przejawy wchodzenia w nowe społeczeństwo-państwo oraz trwanie przy swojej tożsamości z tendencją wejścia w nowe społeczeństwo. Z kolei Wioleta Danilewicz omawia tożsamość rodzin-

ną w świetle koncepcji transnarodowej przestrzeni społecznej, poświęcając dużo uwagi przyczynom powstawania rodzin transnarodowych. Rodzina jako przedmiot wokół, którego zostały skoncentrowane analizy została wykorzystana przez Alicję Hruzd, która z jednej strony przedstawia znaczenie rodziny w życiu kolejnych pokoleń, a z drugiej omawia przyszłość rodziny w edukacji międzykulturowej w kontekście wyzwań, jakie przed nią stoją. *Problemy akulturacji migrantów w edukacji międzykulturowej* – to artykuł przygotowany przez Ewę Dąbrowę i Urszulę Markowską-Manistę. Autorki, oprócz zaprezentowania problematyki akulturacji, opisują kwestie związane z identyfikacją z kulturą własną i kulturą polską – zagadnienie szczególnie istotne ze względu na rosnącą ciągle liczbę polskich emigrantów.

Druga część opracowania – *Dylematy tożsamościowe w zmieniającej się przestrzeni społeczno-politycznej* – zawiera teksty pięciu autorów, poruszających tematy dotyczące funkcjonowania na styku kultur, doświadczania odmienności i sposobów rozwiązywania rodzących się w zróżnicowanym środowisku problemów. Iwona Pugacewicz – rozpoczynająca tekst od tytułu brzmiącego jak postulat: *O nową jakość francuskiej tożsamości narodowej w zmieniającej się przestrzeni społeczno-politycznej* – opisuje zakrojoną na szeroką skalę ogólnonarodową dyskusję skoncentrowaną wokół pytania: co to znaczy być dziś Francuzem. Debata biegła dwutorowo – z jednej strony wokół kwestii wspólnego życia, dziedzictwa narodowego i w efek-

cie prowadząc do próby definiowania tożsamości w kategoriach socjohistorycznych, a z drugiej – oscylując wokół kwestii francuskiej wielo- i międzykulturowości. Jak w jednej z konkluzji podkreśla autorka tekstu: „niewątpliwie ów francuski eksperyment wypada zaliczyć do grupy tzw. dobrych praktyk na rzecz społeczeństwa otwartego, międzykulturowego, co nie oznacza, że ze wszystkimi pomysłami należy się zgadzać”¹. Inny wymiar dialogu – tym razem o charakterze ekumenicznym – prezentuje Marek Melnyk, opisując istotne kwestie relacji polsko-ukraińskich. Autor w udany sposób próbuje powiązać historyczne formy dążeń preekumenicznych, prowadzonych na ziemiach ruskich i Rzeczypospolitej ze współczesnym religijnym wymiarem dialogu i pojednania polsko-ukraińskiego. Kwestie funkcjonowania w wielokulturowym świecie zostały również poruszone w tekście Beaty A. Orłowskiej, która opisuje je z perspektywy trudnych kontaktów Polaków i Łemków – odnosząc się zarówno do przedstawienia tego w kontekście doświadczeń przeszłości, jak i relacji samych Łemków, którzy opisują własną sytuację. Dwa teksty z tej części opracowania dotyczą różnorodności kulturowej w przestrzeni szkoły. Opracowanie Jolanty Horyń skupia się wokół kwestii spotkania z In-

nymi w klasie szkolnej. Autorka opisuje kontakt z grupą romską, a więc porusza problematykę, która w dużej mierze jest obciążona uprzedzeniami społecznymi i stereotypami. Wskazywane w tekście rozwiązania praktyczne, realizowane w jednej z wrocławskich szkół podstawowych, mogą w istotny sposób przyczynić się nie tylko do poszerzenia wiedzy wychowanków na temat społeczności romskiej, ale również kształtowania umiejętności komunikacji i postawy dialogu z mniejszościami etnicznymi. W artykule *Kultura szkoły a różnorodność kulturowa jej uczniów* autorka definiuje zarówno pojęcie kultura szkoły, jak i formułuje problemy dotyczące kwestii integracji kulturowej uczniów, różnic kulturowych warunkujących zmiany w kulturze szkoły, sytuacji ucznia wnoszącego odmienne kulturowo wzory oraz roli nauczycieli i rodziców w środowisku zróżnicowanym kulturowo. Za interesujące należy uznać wyniki badań przeprowadzonych wśród nauczycieli, którzy z jednej strony deklarują w większości swoje przygotowanie do pracy z dzieckiem pochodzącym z innej kultury, a z drugiej – piszą o swoich brakach językowych, a co ważniejsze – własnych barierach mentalnych utrudniających pracę z dziećmi wywodzącymi się z innych kultur.

Kolejna część opracowania – *Edukacyjne konteksty kształtowania tożsamości* – zawiera cztery artykuły, w których autorki koncentrują się na problemach zróżnicowania kulturowego mającego swoje różnorodne egzemplifikacje w murach szkoły. Alina Szczurek-Boruta prezentuje opinie nauczycieli gimna-

¹ I. Pugacewicz: *O nową jakość francuskiej tożsamości narodowej w zmieniającej się przestrzeni społeczno-politycznej*. W: J. Nikitorowicz, A. Sadowski, J. Muszyńska, M. Sobecki (red.): *Edukacja międzykulturowa*. „Pogranicze. Studia Społeczne”. Tom XVII, cz. II. Białystok 2011, UwB, s. 81.

zjum na temat obecności zadań i treści z edukacji wielo- i międzykulturowej, przeprowadza pod tym kątem analizę podstawy programowej oraz wybranego podręcznika, a także przedstawia deklaracje uczniów z pogranicza polsko-czeskiego dotyczące poczucia ich tożsamości kulturowej. Autorka sygnalizuje w konkluzjach ważny problem braku rozwiązań praktycznych z jednej strony, a z drugiej – pojawiających się tendencji, które powinny być uwzględniane w procesie kształcenia ze względu na zmieniający się charakter życia społecznego i konieczność zmiany dotychczasowego modelu edukacji. Również kolejna autorka, Marta Bem, kończąc tekst – *Kompetencje międzykulturowe – perspektywa i podejście na przykładzie Wielkiej Brytanii, USA, Francji, Włoch oraz Polski* – przedstawia kwestie, które powinny być uwzględnione we współczesnej edukacji. Podkreśla zwłaszcza nową rolę nauczyciela, który powinien rozwijać u siebie takie cechy, jak świadomość i wiedza na temat własnej tożsamości i kultury, a także wiedza na temat m.in. stresu akulturacyjnego, dynamiki adaptacji do nowej kultury, czy ogólnej znajomości różnic kulturowych. Z kolei Monika Wróblewska rozpatruje kształtowanie się tożsamości współczesnego człowieka, wskazując na dylematy związane z potrzebą nieustannego jej redefiniowania. Osiąganie tożsamości tworzy oś rozwoju i jest związane z poczuciem odkrywania Ja, poczucia bycia całością, a ważnym obszarem umożliwiającym pełny rozwój jednostki jest, zdaniem autorki, edukacja międzykulturowa.

Niejaką podsumowaniem trzeciej części opracowania jest relacja z badań przedstawiona przez Alinę Szwarz-Adamiuk. Autorka starała się nakreślić specyfikę zajęć pozalekcyjnych, w trakcie których uczniowie mają możliwość pogłębiania wiedzy o swoim regionie, kulturze innych regionów Polski i innych krajów. Jak podsumowuje autorka, „badania przeprowadzone w podlaskich gimnazjach dowodzą, że pozalekcyjna działalność młodzieży jest wielokierunkowa i dynamiczna, a oferta i problematyka takich zajęć bywa bardzo zróżnicowana. Jednak to, czy uczniowie będą brali w nich udział, zależy od dyrekcji placówek i samych nauczycieli – trzeba chcieć”². Tym samym ostatni akapit tej części opracowania dotyczący szeroko pojętych kwestii edukacyjnych jest swoistym podkreśleniem roli nauczyciela w środowisku wielokulturowym – zarówno w kontekście kształtowania indywidualnej tożsamości przez uczniów, jak i budowania świadomości związanej z funkcjonowaniem w świecie zróżnicowanym kulturowo.

Czwarta część opracowania – *Edukacja międzykulturowa – pogranicze idei* – jak wskazuje sam tytuł, została usytuowana zarówno na pograniczu obszarów dziedzin naukowych, jak i problemów społecznych. Dominika Łukoszek po-

² A. Szwarz-Adamiuk: *Edukacja międzykulturowa w pozalekcyjnych formach kształcenia – komunikat z badań*. W: J. Nikitorowicz, A. Sadowski, J. Muszyńska, M. Sobecki (red.): *Edukacja międzykulturowa*. „Pogranicze. Studia Społeczne”. Tom XVII, cz. II. cyt. wyd., s. 197.

strzeżę filozofię międzykulturową jako nowe podejście do filozofii, podejmujące próbę sprowokowania dyskusji na temat zmiany paradygmatu sposobu jej uprawiania, dążenia do osiągnięcia tego, co od dawna było marzeniem filozofów – by ich poglądy miały wymiar ponadkulturowy, niezależny od kulturowych i religijnych uwarunkowań. W kolejnym opracowaniu Mariola Badowska koncentruje się na praktycznym wymiarze owego pogranicza i opisuje problemy społeczne, które są konsekwencją procesów migracyjnych. Ważnym zagadnieniem poruszonym w tekście jest polityka wobec migrantów w wymiarze gospodarczym (na przykład wprowadzania migrantów na rynek pracy), społecznym i prawnym. Również istotne kwestie związane ze społecznym funkcjonowaniem mniejszości podejmuje Alicja J. Siegień-Matyjewicz, przedstawiająca raport z badań dotyczących dwujęzyczności osób pochodzenia białoruskiego, a zamieszkujących tereny wschodniego Podlasia. Samo prawo językowe, czyli prawo do dwujęzyczności jest częścią praw mniejszości narodowych, o ile jednak założenia prawne są w miarę klarowne, to kwestie związane z ich realizacją praktyczną nastęrczają szereg trudności, których usunięcie leży również w obszarze praktyki edukacyjnej. W tekście *Зинаіды Левчук* edukacja międzykulturowa została uwzględniona jako jeden z ważniejszych czynników socjalizacyjnych – autorka dostrzeżę to, co było podkreślane również w innych

opracowaniach, że podstawą funkcjonowania we współczesnym, tak wielorako zróżnicowanym świecie, jest znajomość własnej kultury. Ważną część tekstu stanowią przykłady socjalizacji z uwzględnieniem czynników kulturowych – badania dotyczą mniejszości polskiej w obwodzie brzeskim na Białorusi. Dopełnieniem ostatniej części tomu jest artykuł Przemysława P. Grzybowskiego. Autor – poruszając się również na pograniczu – tym razem odwołuje się do wspólnych wątków pedagogiki międzykulturowej i tanatopedagogiki. Czas śmierci i żałoby rysuje się jako szczególnie ważny ze względu na swój indywidualny charakter, niesiony wymiar etyczny, jak i możliwość poznawania innej kultury poprzez uczenie się i doświadczanie. Rozpatrywanie śmierci w perspektywie międzykulturowej wymaga poznania tradycji i kultury w obszarze szczególnie drażliwym i z całą pewnością naładowanym potężnym ładunkiem emocjonalnym.

Recenzowana publikacja jest godnym polecenia opracowaniem, po które powinni sięgnąć zarówno przyszli i aktualnie pracujący nauczyciele – którzy mają przygotowywać kolejne pokolenia do funkcjonowania w świecie zróżnicowanym kulturowo, jak i politycy, działacze środowiskowi, którzy często nie mają świadomości istniejących różnic kulturowych i ich szeroko pojętych konsekwencji społecznych.

Anna Gajdzica